

Сазонов Роман Юрійович

аспірант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Sazonov Roman

Postgraduate Student of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ORCID: 0000-0002-9293-8746

DOI: 10.25313/2520-2294-2024-7-10107

ВПЛИВ ДОСВІДУ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ НА РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ

THE INFLUENCE OF THE EXPERIENCE OF DEVELOPED COUNTRIES ON THE DEVELOPMENT OF INVESTMENT ACTIVITY IN THE FIELD OF TRADE IN UKRAINE

Анотація. Вступ. Стаття присвячена дослідженню теоретико-методичних засад розвитку інвестиційної діяльності в сфері торгівлі України на основі досвіду стимулювання інвестиційної діяльності даної сфери у розвинених країнах світу. Аналіз, систематизація та узагальнення досвіду державного регулювання інвестиційної діяльності в різних країнах світу показали, що існуючі відмінності в ролі держави в економіці пов'язані не лише зі ступенем державного регулювання, але й не меншою мірою – із засобами, які використовуються для його реалізації. Виявлено та актуалізовано основні функції, які має реалізувати держава при формуванні ефективного механізму регулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі, а також основні системні напрями застосування механізму стимулювання залучення інвестицій у сферу торгівлі конкретної країни, зокрема – України. Визначено та узагальнено особливості застосування інвестиційних стимулів у розвинених країнах світу. Системне впровадження обґрунтованого регуляторного інструментарію стимулювання інвестиційної діяльності, з урахуванням кращих зарубіжних практик, може стати важливим каталізатором активізації інвестиційних процесів і, відповідно, забезпечення сталого розвитку сфери торгівлі в Україні.

Мета. Метою статті є дослідження теоретико-методичних засад розвитку інвестиційної діяльності в сфері торгівлі та визначити основні системні напрями застосування механізму стимулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі України на основі досвіду розвинених країн.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є законодавчі й нормативно-правові акти, звіти, аналітичні доповіді та статистичні матеріали державних органів влади, Державної служби статистики України, Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, інформаційні джерела міжнародних фінансових організацій, наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, що досліджують світовий досвід стимулювання інвестиційної діяльності, зокрема, в сфері торгівлі.

В процесі здійснення дослідження було використано наступні наукові методи: комплексного підходу на основі виявлення причинно-наслідкових зв'язків – для визначення чинників та умов інвестиційного забезпечення розвитку сфери торгівлі, історико-логічний – при дослідженні підходів, що використовувались у світовій та українській практиці з метою розвитку інвестиційної діяльності як чинника розвитку сфери торгівлі; аналітичний – при здійсненні оцінки результативності галузевої регуляторної політики створення проінвестиційного бізнес-середовища.

Результати. Виявлено та актуалізовано дві основні функції, які має реалізувати держава при формуванні ефективного механізму регулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі: створення комплексу інструментів регулювання процесів залучення інвестицій в сферу торгівлі країни, який би враховував специфіку функціонування конкретної економіки та її сфери торгівлі, а також використовував існуючий набір зі світової регуляторної практики; створення ефективної системи взаємодії між державою та вітчизняними та іноземними економічними суб'єктами, спрямованої на врахування інтересів усіх цільових груп-учасників інвестиційного процесу.

Перспективи. В подальших наукових дослідженнях пропонується зосередити увагу на таких практиках, як застосування податкових стимулів, розвиток спеціалізованих фінансово-кредитних інструментів, активна популяризація інвестиційної привабливості торгівлі, підвищення інвестиційної культури управлінського персоналу торговельних підприємств, а також

реалізація державно-приватних партнерських ініціатив. Ці підходи потребують глибокого аналізу та адаптації до українських реалій із урахуванням специфіки вітчизняної торговельної сфери. Однак їх системне впровадження, з урахуванням кращих зарубіжних практик, може стати важливим каталізатором активізації інвестиційних процесів і, відповідно, забезпечення сталого розвитку сфери торгівлі в Україні.

Ключові слова: сфера торгівлі, інвестиції, інвестиційна діяльність, стимулювання розвитку інвестиційної діяльності, розвиток інвестиційної діяльності.

Summary. Introduction. The article is aimed at studying the theoretical and methodological foundations for the development of investment activity in the sphere of trade in Ukraine based on the experience of stimulating investment activity in this sphere in developed countries. The analysis, systematization and generalization of the experience of state regulation of investment activity in different countries of the world have shown that the existing differences in the role of the state in the economy are related not only to the degree of state regulation, but also to the means used for its implementation. The author identifies and updates the main functions that the State should perform when forming an effective mechanism for regulating investment attraction in trade, as well as the main systemic directions of application of the mechanism for stimulating investment attraction in trade in a particular country, in particular, Ukraine. The article identifies and summarizes the peculiarities of application of investment incentives in developed countries. The systematic implementation of a sound regulatory instrumentarium for stimulating investment activity, taking into account the best foreign practices, can become an important catalyst for intensifying investment processes and, accordingly, ensuring sustainable development of the trade sector in Ukraine.

Purpose. The purpose of the article is to study the theoretical and methodological foundations of the development of investment activity in the field of trade and to determine the main systemic directions of application of the mechanism of stimulating investment attraction in the field of trade of Ukraine based on the experience of developed countries.

Materials and methods. The research materials are legislative and regulatory acts, reports, analytical reports and statistical materials of state authorities, the State Statistics Service of Ukraine, the Ministry of Economy of Ukraine, the Ministry of Finance of Ukraine, information sources of international financial organizations, scientific works of domestic and foreign authors investigating the world experience in stimulating investment activity, in particular, in the field of trade.

In the process of carrying out the research, the following scientific methods were used: a complex approach based on the identification of cause-and-effect relationships – to determine the factors and conditions of investment support for the development of the trade sphere, a historical-logical one – in the study of approaches used in world and Ukrainian practice with the aim of the development of investment activities as a factor in the development of the trade sphere; analytical – when evaluating the effectiveness of the industry regulatory policy of creating a pro-investment business environment.

Results. The two main functions that the state should implement in the formation of an effective mechanism for regulating the attraction of investments in the sphere of trade have been identified and updated: the creation of a set of instruments for regulating the processes of attracting investments in the sphere of trade of the country, which would take into account the specifics of the functioning of a specific economy and its sphere of trade, as well as use the existing lessons from global regulatory practice; creation of an effective system of interaction between the state and domestic and foreign economic entities, aimed at taking into account the interests of all target groups of participants in the investment process.

Discussion. In further research, it is proposed to focus attention on such practices as the use of tax incentives, the development of specialized financial and credit instruments, the active popularization of the investment attractiveness of trade, the improvement of the investment culture of the management staff of trade enterprises, as well as the implementation of public-private partnership initiatives. These approaches require in-depth analysis and adaptation to Ukrainian realities, taking into account the specifics of the domestic trade sphere. However, their systematic implementation, taking into account the best foreign practices, can become an important catalyst for the activation of investment processes and, accordingly, ensuring the sustainable development of the trade sphere in Ukraine.

Key words: sphere of trade, investments, investment activity, stimulation of investment activity, development of investment activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Інвестиції в торгівлю сприяють модернізації торговельної інфраструктури, розширенню асортименту товарів і послуг, впровадженню інноваційних технологій, підвищенню якості обслуговування та конкурентоспроможності торговельних підприємств. Це, в свою чергу, стимулює зростання товарообігу, надходження коштів до бюджету та загальне економічне зростання. Однак, інвестиційна діяльність у сфері торгівлі має свої особливості та супроводжується певними ризиками.

Формування ефективної політики стимулювання, зорієнтованої на забезпечення розвитку сфери торгівлі, з урахуванням специфіки процесів залучення інвестицій до цієї сфери, потребує дослідження світового досвіду такого забезпечення і визначення можливостей для задіяння потенційних джерел надходження інвестицій в конкретній країні та на рівні конкретної сфери діяльності зокрема — торгівлі.

Розвиток сфери торгівлі України за сучасних умов потребує змін у підходах до забезпечення інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності, які є основою для активного формування нового типу

економічних стосунків між економічними суб'єктами, а також організації нових механізмів інвестування розвитку торгівлі. Певною мірою схожі завдання стоять та стояли й перед іншими країнами світу, передусім — розвинених, що мають певний досвід стимулювання розвитку інвестиційної діяльності, вивчення якого з метою формування узагальненого бачення векторів розвитку інструментарію стимулювання інвестиційної діяльності на галузевому рівні в країні є важливим науковим завданням.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблематика стимулювання розвитку інвестиційної діяльності в сфері торгівлі країни є предметом дослідження широкого кола науковців, зокрема, слід виділити роботи В. В. Апопій [1], М. Ю. Барна [2], С. В. Войтко [3], В. О. Лагутін [6], В. В. Мельник [7], М. Шаповалов [12] та інші, що містять ґрунтовні та цінні узагальнення щодо обраної проблематики дослідження. Також існує значна кількість публікацій, в яких досліджується світовий досвід стимулювання інвестиційної діяльності, зокрема, в сфері торгівлі, а саме, роботи Г. І. Ковалю, Т. Ю. Дударчука [4], С. П. Ковальчука [5], А. Сімелайт [15], О. С. Хмелика [11], В. В. Сержанова [9] та інших. У цих наукових працях аналізується зарубіжний досвід, вивчається стан та актуалізується потреба активізації стимулювання розвитку інвестиційної діяльності в сфері торгівлі України на основі світового досвіду.

З огляду на наявність значної кількості досліджень, що підтверджують актуальність обраної теми статті, а також на потребу узагальнення та наукового переосмислення наявного матеріалу в контексті поточних тенденцій та умов, актуалізується потреба зосередження у даному дослідженні на збагаченні наукового розуміння сучасних економічних і регуляторних тенденцій шляхом дослідження, теоретичного узагальнення та структурування інформації щодо досвіду стимулювання розвитку інвестиційної діяльності в сфері торгівлі розвинених країн світу з метою його подальшої адаптації для можливого застосування в умовах України.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних засад розвитку інвестиційної діяльності в сфері торгівлі та визначити основні системні напрями застосування механізму стимулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі України на основі досвіду розвинених країн.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Світовий досвід свідчить про те, що інвестиційна діяльність є одним з ключових факторів розвитку сфери торгівлі. В країнах з розвинутою економікою інвестиції в торгівлю відіграють важливу роль у модернізації торгівельної інфраструктури, розширенні асортименту товарів та послуг, впровадженні інноваційних технологій, підвищенні якості обслуговування та конкурентоспроможності торгівельних підприємств. Інструментарій стимулювання комбінуються та використовуються на практиці відповідно до ці-

лей державної регуляторної політики стосовно конкретної сфери її реалізації, зокрема — залучення інвестицій в сферу торгівлі [4; 5]. Водночас, цілі державної політики регулювання розрізняються від країни до країни, в залежності від умов їх розвитку, проте основними є:

- 1) зростання ефективності економіки за рахунок швидкого перерозподілу ресурсів до сфер з високою економічною ефективністю, наприклад — до сфери торгівлі;
- 2) прискорення економічного зростання;
- 3) прагнення модернізувати економіку за рахунок прискорення розвитку найбільш ефективних, інноваційних видів діяльності;
- 4) підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на світових ринках і посилення про-експортної орієнтації економіки,
- 5) використання процесу структурних змін шляхом зменшення впливу обмежуючих інструментів щодо конкретних сфер діяльності, які потребують розвитку на конкретних ринках, в конкретних країнах, зокрема — сфери торгівлі.

У контексті загальних інвестиційних тенденцій слід відзначити, що традиційний погляд на міжнародну торгівлю, яка є одним з динамізаторів інвестиційного процесу, полягає в тому, що кожна країна виробляє товари та пропонує послуги, які експортуються як кінцеві продукти споживачам за кордоном. Однак у сучасній глобальній економіці цей тип торгівлі становить лише близько 30% усієї торгівлі товарами та послугами [13]. Натомість близько 70% міжнародної торгівлі на даний момент включає глобальні ланцюжки створення вартості, оскільки послуги, сировина, деталі та компоненти перетинають кордони — часто багато разів. Після включення в кінцеву продукцію вони відправляються споживачам по всьому світу.

На рис. 1. представлено рівень створеної в сфері роздрібно торгівлі доданої вартості у відсотках від валового внутрішнього продукту (ВВП) у США поквартально з 2019 по 2023 рік.

За прогнозами, до 2026 року глобальні роздрібні продажі становитимуть близько 32,8 трильйона доларів США, порівняно з приблизно 26,4 трильйона доларів США у 2021 році (рис. 4).

Стосовно конкретних лідерів ринку торгівлі, слід відзначити, що, станом на 11 травня 2023 року (дата, зафіксована в джерелі звітності), провідним світовим ритейлером за ринковою капіталізацією був *Amazon* (рис. 3).

Так, ринкова капіталізація даної компанії на цю дату перевищувала 1,1 трлн. доларів США. На другому та третьому місці після *Amazon* — *Walmart* та *Home Depot* з ринковою капіталізацією 412 та 292 мільярди доларів США відповідно. Отже, навіть порівняно з ІТ-компаніями — лідерами ринку, що характеризуються надзвичайно високою капіталізацією, великі торговельні мережі мають значний

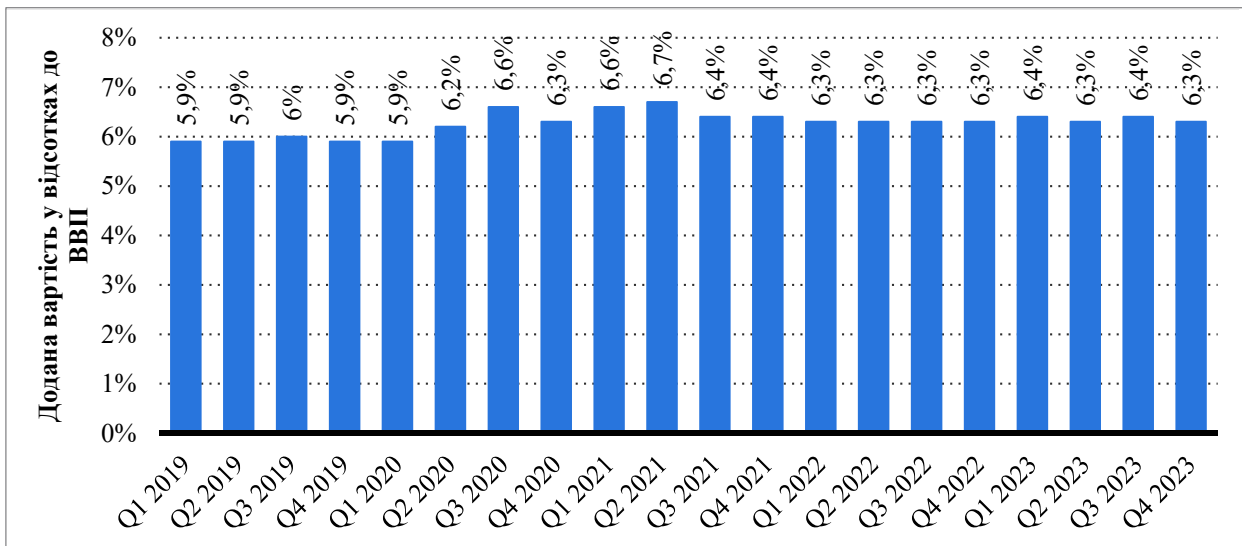

Рис. 1. Додана вартість у роздрібній торгівлі як частка ВВП у США 2023, за кварталами (Q)
Джерело: складено автором за даними [13]

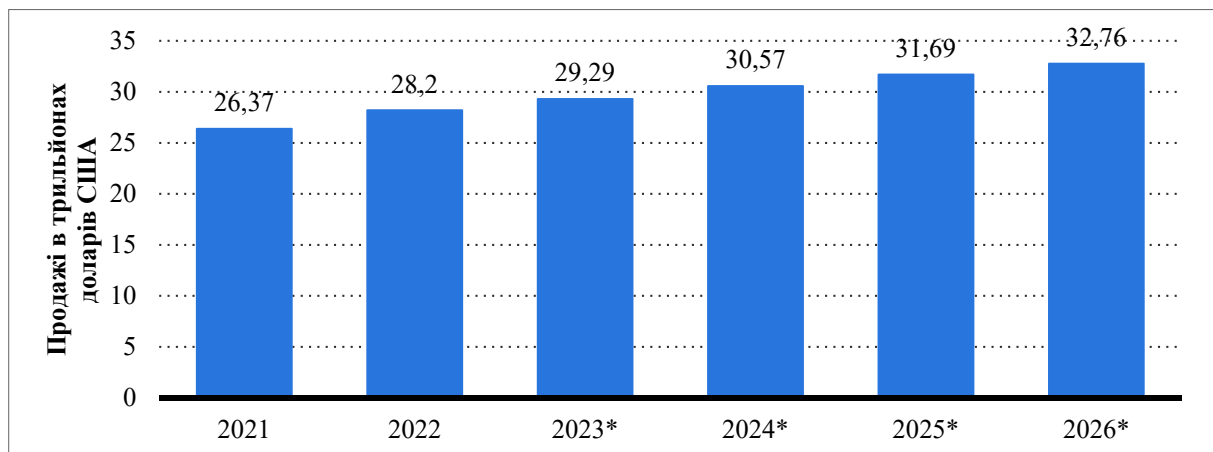

Рис. 2. Загальний обсяг роздрібних продажів у світі з 2021 по 2026 рік,
у трильйонах доларів США, * 2024–2026 рр. — прогноз
Джерело: складено автором за даними [14]

потенціал капіталізації та зростання ринкової вартості активів, що робить їх потенційно досить привабливими для масштабного інвестування. При цьому, з огляду на відносну сталість ринкового попиту на товари роздрібної торгівлі, дана капіталізація та ринкова оцінка є саме для торговельних компаній досить сталою та такою, що витримує значні випробування під час кризових явищ (навіть таких, як пандемія, війна тощо).

Отже, дослідження світового досвіду залучення інвестицій в розвиток сфери торгівлі повинне являти собою теоретичне узагальнення з формуванням важливих для науки і практики рекомендацій щодо функціонального наповнення, структури і способів реалізації на практиці механізму регулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі країни за сучасних умов. Так, аналіз, систематизація та узагальнення такого досвіду в різних країнах світу дозволяють

дійти до висновку, що існуючі відмінності в ролі держави в економіці та окремих її галузях пов'язані не зі ступенем державного регулювання, а із засобами, які використовуються для його реалізації.

Вивчення та критичне осмислення міжнародного досвіду використання інвестиційної діяльності для стимулювання розвитку торговельної сфери має важливе теоретичне та практичне значення для обґрунтування перспективних напрямів удосконалення інвестиційного забезпечення вітчизняної торгівлі. Аналіз кращих зарубіжних практик дозволяє виявити і адаптувати до українських реалій ті ефективні інструменти та механізми, що довели свою дієвість у різних країнах світу.

Особливий інтерес у цьому контексті становить досвід Сполучених Штатів Америки, де торгівля традиційно вважається однією із найбільш динамічних та інвестиційно привабливих галузей

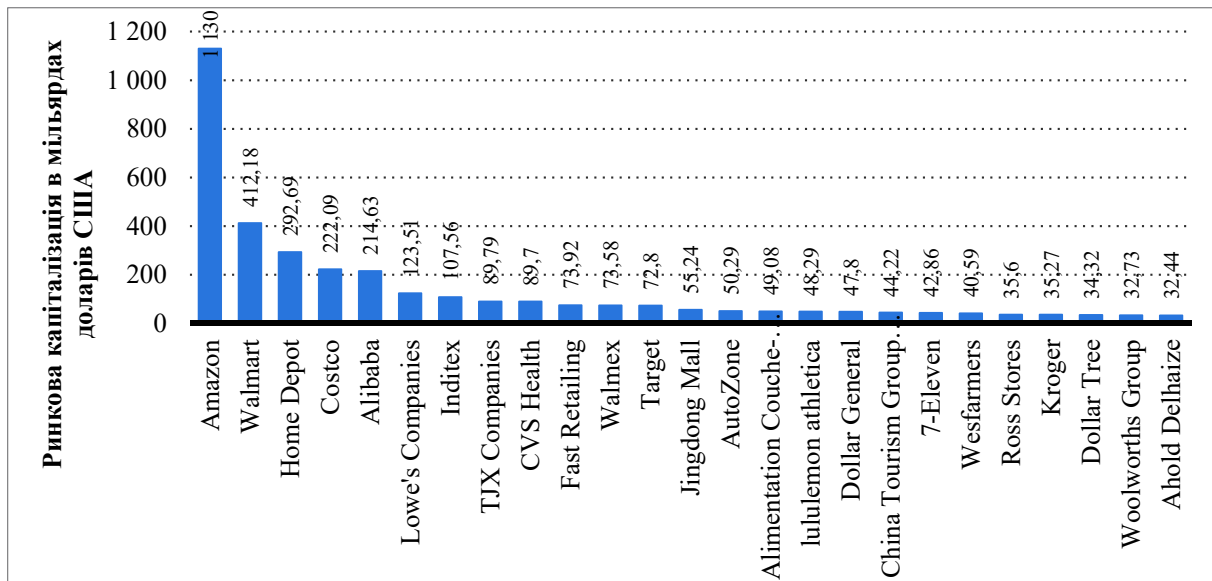

Рис. 3. Провідні світові ритейлери за ринковою капіталізацією станом на травень 2023 року, у мільярдах доларів США

Джерело: складено автором за даними [14]

економіки. Характерною рисою американської моделі є активне використання різноманітних податкових стимулів для стимулювання інвестицій у торговельну інфраструктуру та технологічну модернізацію торговельних підприємств. Зокрема, широко застосовуються інвестиційні податкові кредити, прискорена амортизація, винятки зі сплати податку на приріст капіталу [4; 5; 9]. Крім того, розвинута система державного кредитування та гарантування інвестицій у торгівлю, діють спеціалізовані кредитні лінії та програми підтримки малого і середнього торговельного бізнесу. Важливою складовою є й активна популяризація інвестиційних можливостей торговельної галузі, зокрема через діяльність профільних асоціацій, консультаційних центрів, участь у міжнародних виставках і ярмарках.

У США влада традиційно заохочує на практиці та законодавчо внутрішні й іноземні інвестиції, розглядаючи їх у якості важливого засобу, що сприяє розвитку національної економіки. Водночас, порівняно з законодавством інших розвинених країн, законодавство США щодо іноземних інвестицій вважається досить м'яким. Система заходів федерального уряду доповнюється спеціальними програмами по залученню іноземного капіталу урядами штатів, які передбачають різні системи пільгового кредитування та страхування іноземних інвестицій тощо [11]. Кожен штат має певні особливості в сенсі надання пільг та гарантії для інвесторів, серед яких найбільш поширеними є [8]: зниження податкових ставок; створення за допомогою штату та з фінансуванням з бюджету штату необхідної виробничої та транспортної інфраструктури; надання позик на наукові дослідження; встановлення пільгових ставок прискореної амортизації; списання оподатковано-

го прибутку компаніям, які працюють на експорт (до 15%); допомога малому та середньому іноземному бізнесу, що планує інвестувати чи працювати на території штату (позики за пільговими ставками, гарантії за кредитами, безкоштовна інформаційно-консультаційна підтримка).

Європейським лідером за обсягами імпорту капіталу вважається Великобританія, досягненню провідних позицій в цій сфері якої сприяли [11]:

- ефективна структурна перебудова і поліпшення внутрішньої економічної ситуації в країні;
- бажання іноземних фірм зайняти нові ринки збуту для своїх товарів;
- висока норма прибутку за рахунок порівняно низьких витрат на робочу силу.

Зокрема, у Великобританії відсутній валютний контроль, що полегшує експорт та імпорт капіталу, а ставки оподаткування значно нижче, ніж в інших європейських країнах. Так, рівень корпоративного податку у Великобританії складає 30%, в той час як в Німеччині — 40%, в Італії — 37%, у Франції — 36,6%, в Іспанії — 35%. Стандартна ставка ПДВ в Великобританії — 17,5%, в більшості країн ЄС вона знаходиться в діапазоні 25–19%. Верхня (підвищена) ставка прибуткового податку в Великобританії також знаходиться на досить помірному рівні — 40%. У більшості країн ЄС її рівень вище (41–52%) [11].

Цікавим також є досвід країн Європейського Союзу, насамперед, Німеччини та Франції, де одним із ключових напрямів інвестиційної політики є стимулювання технологічної модернізації торговельних підприємств. Важливим інструментом тут виступають програми субсидування витрат на придбання сучасного торговельного обладнання, впровадження

інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток логістичної інфраструктури. Водночас значна увага приділяється підвищенню інвестиційної культури менеджменту торговельних компаній через реалізацію спеціальних освітніх та тренінгових ініціатив. Не менш вагомою є й робота з просування інвестиційної привабливості торговельної галузі на міжнародному рівні, зокрема через організацію галузевих бізнес-форумів, інвестиційних «роуд-шоу» тощо.

Німеччина має децентралізовану структуру управління. Землі ФРН функціонують практично як окремі держави, повноваження яких дають їм можливість здійснювати широке самоврядування, бути господарями на своїй території, впливати на розвиток економіки, забезпечувати охорону навколишнього середовища, розвиток соціально-культурного життя, гарантувати громадянські права. Кожна земля має власне земельне законодавство, яке, водночас, не повинне суперечити федеральному, а також своє громадянство, але основним є громадянство ФРН. Для вирішення можливих протиріч між центром і землями існує федеральний конституційний суд. Таким чином існує подвійний розподіл влади, згідно з яким не тільки федерація, але й кожна земля мають власний парламент, уряд і суди [15].

У Франції розвинутою є система заохочень для внутрішніх та іноземних інвестицій, що включає податкові пільги, режим прискореної амортизації, податкові кредити, субсидії [9]. Територіальну структуру державного управління Франції утворюють три рівні: регіон, департамент, комуна. Кожному рівню управління надані права, можливості і засоби для вирішення тих питань, які краще підлягають управлінському впливу в конкретній структурній одиниці. Органами регулювання інвестиційної діяльності в країні та її регіонах є Національний банк і Міністерство економіки, фінансів і бюджету, у складі якого створено Службу іноземних інвестицій Казначейства (Бюро D3). У Бюро D3 декларуються всі іноземні інвестиції, містяться дані про інвесторів, про форму і цілі здійснення інвестицій. Наданням пільг у Франції, окрім місцевої влади, займається Агентство економічного розвитку країни, Національне агентство по створенню нових підприємств і Національне агентство сприяння науковим дослідженням [4; 5].

Цікавий досвід демонструють і окремі країни, що розвиваються, які за порівняно короткий період змогли значно активізувати інвестиційні процеси у власній торговельній сфері. Зокрема, в Китаї одним із ключових пріоритетів на сучасному етапі є розвиток інтернет-торгівлі та супутньої логістичної інфраструктури. З цією метою впроваджуються різноманітні стимули для залучення приватних інвестицій, у тому числі іноземних, у створення сучасних розподільчих центрів, пунктів видачі, транспортних мереж тощо. Водночас активно застосовуються інструменти дерегуляції, спрощення дозвільних про-

цедур, надання податкових пільг для торговельних компаній, що впроваджують інноваційні рішення.

У країнах Північної Європи, що досягли значного прогресу в питаннях соціального забезпечення, основними інструментами державного регулювання є оподаткування та забезпечення здорової конкуренції, в цьому регіоні добре розвинене антимонопольне законодавство. Так, політика Данії спрямована на сприяння розвитку екологічно чистих виробництв, розробку безвідходних технологій, обладнання для охорони навколишнього середовища, а інвестиції на охорону навколишнього середовища тут складають близько 7,5% сукупних державних інвестицій [4; 5; 9].

У Канаді стосовно регулювання інвестиційної діяльності здійснено розподіл повноважень між федеральними і провінційними органами влади. Так, провінції можуть на своєму рівні регулювати в законодавчому порядку іноземні інвестиції, якщо це регулювання не суперечить федеральному законодавству. Це дозволяє узгодити дії з залучення іноземних інвестицій та сприяє підвищенню інвестиційної привабливості конкретних регіонів країни [11], а злагоджена система державного регулювання дозволяє полегшити умови ведення бізнесу. Для здійснення інвестиційної діяльності на території будь-якої провінції Канади іноземні інвестори повинні отримати федеральну ліцензію.

Водночас, у системі державного регулювання залучення інвестицій в економіку розвинених країн найважливішу роль стали відігравати питання довгострокового зростання, сприяння розвитку малого бізнесу, стимулювання науково-технічного прогресу, що вимагає значних капіталовкладень. Тому держава досить часто продовжує повне або часткове фінансування проведення науково-дослідних робіт, підготовки наукових кадрів.

Слід також звернути особливу увагу на те, що, відповідно до досвіду закордонних країн, система державного регулювання, орієнтована на активізацію залучення інвестицій в національну економіку та її окремі сфери, вимагає чіткого дотримання принципу «недискримінації» як щодо внутрішніх, так і щодо іноземних інвесторів. Також дискримінація може діяти або шляхом відстоювання інтересів внутрішніх інвесторів з недотриманням у такому випадку інтересів іноземців, або шляхом відстоювання інтересів іноземних інвесторів з певних країн над іноземними інвесторами з інших країн. Оскільки сфера дій, які можуть являти собою «дискримінацію», дуже широка, навіть сучасна провідна міжнародна практика далеко не завжди показує чітке дотримання «недискримінації» з точки зору рівного ставлення до всіх інвесторів з боку держави. Однак для будь-якої країни, що прагне стимулювати економічний розвиток за допомогою торгівлі та інвестицій, бажано визнати принцип, згідно з яким закони країни перебування не повинні бути

дискримінаційними по відношенню до внутрішніх та іноземних інвесторів або між ними.

Суміжні питання стосуються й галузевих обмежень (зокрема, в сфері торгівлі), з якими стикаються інвестори. У той час як країна може мати законні підстави для обмеження або заборони інвестування у певні сфери діяльності, іноземні інвестиції можуть бути обмеженими щодо деяких чутливих секторів. Очевидно, що існування певних обмежень для інвестування впливає на загальний обсяг та динаміку залучення інвестицій у національну економіку. Саме тому світовий досвід свідчить про те, що за останнє десятиліття загальносвітовою тенденцією, особливо стосовно більшості країн, що розвиваються, є відкриття можливостей для здійснення іноземних інвестицій в усі або у більшість секторів економіки.

Результати проведеного дослідження світового досвіду державного регулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі дозволяють виділити наступні особливості застосування інвестиційних стимулів у розвинених країнах світу (рис. 4).

В цілому ж, на думку автора, досвід державного регулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі країн світу та економіку цих країн взагалі можна

узагальнити та структурувати у серію процедур, що стосуються:

- перевірки;
- затвердження;
- контролю процесів інвестування (включаючи ПІІ).

Комплексність та обґрунтованість використання всього наявного інструментарію впливу на інвестиційний процес в країні є запорукою ефективності та дієвості інвестиційної політики. Саме тому вивчення досвіду провідних країн світу стосовно державного регулювання інвестиційної діяльності дозволяє констатувати, що існує дві основні функції, які має реалізувати держава при формуванні ефективного механізму регулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі:

А) Створення комплексу інструментів регулювання процесів залучення інвестицій в сферу торгівлі країни, який би враховував специфіку функціонування конкретної економіки та її сфери торгівлі, а також використовував існуючий набір із світової регуляторної практики.

В) Створення ефективної системи взаємодії між державою та вітчизняними та іноземними економічними суб'єктами, спрямованої на врахування

Особливості застосування інвестиційних стимулів у розвинених країнах світу

Інвестиційна діяльність інвесторів на певній території, як правило, регулюється національними законами, постановами та адміністративними процедурами, а також двосторонніми домовленостями з питань інвестування. Основні положення даних актів, як правило, в розвинених країнах в цілому схожі

Поширеною тенденцією, що сприяє підвищенню ефективності залучення інвестицій в національну економіку є зняття або мінімізація адміністративно-правових бар'єрів, спрощення правил реєстрації бізнесу й порядку отримання пільг; прирівняння прав іноземних інвесторів з місцевими компаніями

Існує розуміння необхідності створення максимально відкритого і конкурентного бізнес-середовища як на рівні конкретної національної економіки, так і на міжнародному та глобальному рівні, прослідковується прогрес в цьому напрямку

Поширеними у сучасній світовій практиці є передусім непрямі стимули, зокрема, фіскальні (пільгове оподаткування, податкові кредити та гарантії тощо)

Практика розвинених країн свідчить про ефективності переходу від адміністративних методів регулювання інвестиційною діяльністю до ринкових методів

Рис. 4. Особливості застосування інвестиційних стимулів у розвинених країнах світу

Джерело: розроблено автором

інтересів усіх цільових груп-учасників інвестиційного процесу.

За цих обставин загальні тенденції розвитку взаємовідносин між державою і бізнесом дозволяють визначити основні системні напрями застосування механізму стимулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі конкретної країни, зокрема — України:

- 1) забезпечення стабільності національного законодавства;
- 2) лібералізація економіки; зменшення впливу держави в діяльність інвесторів;
- 3) створення системи гарантій для інвесторів;
- 4) прогнозування, планування і програмування;
- 5) надання місцевим органам влади та місцевого самоврядування більших повноважень в управлінні інвестиційною політикою на місці;
- 6) узгодження діяльності регіональних та державних органів влади, розподіл повноважень;
- 7) реалізація антимонопольно-конкурентної політики;
- 8) активізація проінноваційної державної економічної політики і стимулювання науково-дослідної діяльності.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Аналіз, систематизація та узагальнення досвіду державного регулювання інвестиційної діяльності в різних країнах світу дозволили дійти висновку, що існуючі відмінності в ролі держави в економіці пов'язані не лише зі ступенем державного регулювання, але й не меншою мірою — із засобами, які використовуються для його реалізації.

Виявлено та актуалізовано дві основні функції, які має реалізувати держава при формуванні ефективного механізму регулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі: створення комплексу інструментів регулювання процесів залучення інвестицій в сферу торгівлі країни, який би враховував специфіку функціонування конкретної економіки та її сфери торгівлі, а також використовував існуючий нарбок зі світової регуляторної практики; створення ефективною системи взаємодії між державою та вітчизняними та іноземними економічними суб'єктами,

спрямованої на врахування інтересів усіх цільових груп-учасників інвестиційного процесу.

Загальні тенденції розвитку взаємовідносин між державою і бізнесом дозволили визначити основні системні напрями застосування механізму стимулювання залучення інвестицій в сферу торгівлі конкретної країни, зокрема — України. Виявлено, що найбільших успіхів у регулюванні інвестиційної діяльності досягають ті країни, які ставлять за мету активізації залучення інвестицій в національну економіку та її конкретні сфери (зокрема, торгівлю), як пріоритетну, використовують при цьому комплекс обґрунтованих інструментів та заходів впливу. Пріоритетом має стати створення привабливого інвестиційного клімату, формування міжнародного іміджу країни, яка надає інвестору кращі, ніж інші країни, можливості для інвестування. Дослідження і використання закономірностей світового досвіду в залученні як внутрішніх, так і іноземних інвестиційних ресурсів є об'єктивною необхідністю для створення дієвого механізму активізації інвестиційного процесу на рівні країни та реалізації можливостей подальшої тісної співпраці з іноземними інвесторами.

Узагальнюючи, слід відзначити, що світовий досвід демонструє широкий арсенал дієвих інструментів та механізмів використання інвестиційної діяльності як чинника розвитку торговельної сфери. При цьому особливої уваги заслуговують такі практики, як застосування податкових стимулів, розвиток спеціалізованих фінансово-кредитних інструментів, активна популяризація інвестиційної привабливості торгівлі, підвищення інвестиційної культури управлінського персоналу торговельних підприємств, а також реалізація державно-приватних партнерських ініціатив. Ці підходи потребують глибокого аналізу та адаптації до українських реалій із урахуванням специфіки вітчизняної торговельної сфери. Однак їх системне впровадження, з урахуванням кращих зарубіжних практик, може стати важливим каталізатором активізації інвестиційних процесів і, відповідно, забезпечення сталого розвитку сфери торгівлі в Україні.

Література

1. Апопій В.В. Проблеми розвитку і управління внутрішньої торгівлі як системи. *Перспективи розвитку науки і бізнесу в глобальному середовищі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Тернопіль, 20 трав. 2020 р.). Тернопіль: ТНЕУ, 2020. С. 24–25.
2. Барна М.Ю. Концепція розвитку системи внутрішньої торгівлі України в сучасних умовах трансформації. *Інвестиції: практика та досвід.* 2015. № 10. С. 63–70.
3. Войтко С.В. Міжнародне науково-технічне співробітництво як складова інноваційного розвитку країн. *Наукові перспективи.* 2023. № 10(40). С. 54–64.
4. Коваль Г.І., Дударчук Т.Ю. Прямі іноземні інвестиції в країнах із перехідною економікою. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки.* 2007. № 7. С. 110–115.
5. Ковальчук С.П. Зарубіжний досвід державного регулювання залучення інвестицій: основні інструменти та перспективи їх використання в Україні. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі.* 2015. № 5 (73). С. 241–250.

6. Лагутін В. О. Ефекти державного регулювання економіки в умовах євроінтеграції України. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2017. № 6. С. 5–23.
7. Мельник В. В. Державне регулювання господарської діяльності в умовах сучасної економічної політики України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. № 23. С. 88–90.
8. Савлук О. В. Закордонний досвід формування інвестиційної привабливості регіону. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 2, Т. 1. С. 256–262. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_2_1/256-262.pdf (дата звернення: 15.06.2024)
9. Сержанов В. В. Світовий досвід формування державної інвестиційної політики. *Бізнес Навігатор*. 2018. Вип. 1–1 (44). С. 81–84.
10. Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України: аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло, Н. В. Бахур, А. А. Головка та ін.]; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 78 с
11. Хмелик О. С. Досвід державного регулювання іноземних інвестицій у розвинених країнах. Суми, 2013. 67 с.
12. Шаповалов М. Концептуальні засади післявоєнного відновлення економіки України. *Молодий вчений*. 2023. № 6(118). С. 99–104.
13. Global value chains and trade. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/trade/topics/global-value-chains-and-trade/> (дата звернення: 15.06.2024).
14. Retail market worldwide. Statistics report on the global retail industry — 2024. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/study/70406/retail-market-worldwide/> (дата звернення: 15.06.2024).
15. Simelyte A. The Characteristics of Foreign Direct Investment Intensification Policy. *Economics and Business*. 2013. № 23. P. 96–102. URL: https://www.researchgate.net/publication/261510880_The_Characteristics_of_Foreign_Direct_Investment_Intensification_Policy (дата звернення: 15.06.2024).

References

1. Apopii V. V. Problemy rozvytku i upravlinnia vnutrishnoi torhivli yak systemy. *Perspektyvy rozvytku nauky i biznesu v hlobalnomu seredovyshchi: materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (m. Ternopil, 20 trav. 2020 r.). Ternopil: TNEU, 2020. S. 24–25.
2. Barna M. Yu. Kontseptsia rozvytku systemy vnutrishnoi torhivli Ukrainy v suchasnykh umovakh transformatsii. *Investytsii: praktyka ta dosvid*. 2015. № 10. S. 63–70.
3. Voitko S. V. Mizhnarodne naukovo-tekhniche spivrobitnytstvo yak skladova innovatsiinoho rozvytku krain. *Naukovi perspektyvy*. 2023. № 10(40). S. 54–64.
4. Koval H. I., Dudarchuk T. Yu. Priami inozemni investytsii v krainakh iz perekhidnoiu ekonomikoiu. *Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky*. 2007. № 7. S. 110–115.
5. Kovalchuk S. P. Zarubizhnyi dosvid derzhavnogo rehuliuвання zaluchennia investytsii: osnovni instrumenty ta perspektyvy yikh vykorystannia v Ukraini. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*. 2015. № 5 (73). S. 241–250.
6. Lahutin V. O. Efekty derzhavnogo rehuliuвання ekonomiky v umovakh yevrointehratsii Ukrainy. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. 2017. № 6. S. 5–23.
7. Melnyk V. V. Derzhavne rehuliuвання hospodarskoi diialnosti v umovakh suchasnoi ekonomichnoi polityky Ukrainy. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2018. № 23. S. 88–90.
8. Savluk O. V. Zakordonnyi dosvid formuvannia investytsiinoi pryvablyvosti rehionu. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnogo universytetu*. 2012. № 2, Т. 1. S. 256–262. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_2_1/256-262.pdf (data zvernennia: 15.06.2024)
9. Serzhanov V. V. Svitovyi dosvid formuvannia derzhavnoi investytsiinoi polityky. *Biznes Navihator*. 2018. Vyp. 1–1 (44). S. 81–84.
10. Terytorialno-orientovani mekhanizmy stymuliuвання investytsii u povoiennomu vidnovlenni Ukrainy: analit. dop. / [Ia. A. Zhalilo, N. V. Bakhur, A. A. Holovka ta in.]; za nauk. red. Ya. A. Zhalila. Kyiv: NISD, 2023. 78 s
11. Khmelyk O. S. Dosvid derzhavnogo rehuliuвання inozemnykh investytsii u rozvynenykh krainakh. Sumy, 2013. 67 s.
12. Shapovalov M. Kontseptualni zasady pisliavoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy. *Molodyi vchenyi*. 2023. № 6(118). S. 99–104.
13. Global value chains and trade. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/trade/topics/global-value-chains-and-trade/>.
14. Retail market worldwide / Statistics report on the global retail industry — 2024. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/study/70406/retail-market-worldwide/>.
15. Simelyte A. The Characteristics of Foreign Direct Investment Intensification Policy. *Economics and Business*. 2013. № 23. P. 96–102. URL: https://www.researchgate.net/publication/261510880_The_Characteristics_of_Foreign_Direct_Investment_Intensification_Policy.